

ШТАБ 25. ДИВИЗИЈЕ И ШТАБОВИ БРИГАДА

У приложеној наредби о одликовањима налазе се имена многих руководилаца и старешина дивизије. Ипак, чини нам се, нужним и корисним да и на овај начин дамо и прокоментаришемо састав руководећег кадра штаба 25. дивизије, и њених бригада 16, 18. и 19. бригаде.

Штаб дивизије

Први командант дивизије био је потпуковник, народни херој, сада генерал-потпуковник у пензији — Радивоје Јовановић Брадоња. Следећи командант је мајор Урош Кукољ, сада генерал-мајор у пензији. Око 20. марта 1945. командант 25. дивизије постаје пуковник Рајко Танасковић који ће командовати са дивизијом до коначног ослобођења земље.

Први политички комесар дивизије је био потпуковник Радош Јовановић Сеља, популарни и истакнути секретар ОК КПЈ за округ прокупачки. Њега ће на тој дужности око 10. септембра 1944. заменити потпуковник Милојица Пантелић и вршити ту дужност до краја рата. Помоћник политичког комесара дивизије био је мајор Милорад Ракочевић, генерал-мајор ЈНА у пензији.

Дужност заменика команданта вршио је мајор Димитрије Писковић Трнавац, народни херој а сада генерал-потпуковник ЈНА у пензији. Начелник штаба дивизије био је мајор Драгослав Петровић Горски, народни херој, сада генерал-пуковник ЈНА, а затим мајор Воја Секулић — сада потпуковник ЈНА у пензији. Руководилац политодјела дивизије био је Мирко Нововић народни херој, сада генерал-потпуковник ЈНА. Чланови политодјела су били: Вита Цветковић, Милорад Ракочевић, Јово Пузигаћа и Љубо Вушовић.

Штаб 16. српске бригаде

Шеснаеста бригада формирана је 22. маја 1944. Настала је прерастањем Расинског ПО у бригаду и ступањем у бригаду људства са терена крушевачког округа и моравског среза. Њен први командант је лимарски радник Пана Ђукић Лимар, народни херој, који као припадник Удбе паде херојски у борби против издајничке групе информбировача 28. јуна 1952. у селу Трњане код Лесковца. Њега ће септембра 1944. заменити мајор Мирко Зеџ, који је 29. марта 1944. херојски погинуо водећи лично своју бригаду на јуриш против немачких окупатора у рејону Сребреника у источној Босни. Следећи командант је мајор Божа Ђорђевић, истакнути припадник 2. пролетерске НОУ бригаде. Заменик команданта је био Тихомир Каличанин Тиле, познати јастребачки партизан, веома храбар ратник, умро од пегавог тифуса у Тузли у априлу 1945. Први политички комесар бригаде је Милош Стојановић Принцип родом из источне Босне, храбро погинуо августа 1944. у борби против четничких банди у рејону Бољевца. Следећи политички комесар — био је Алекса Ђукић. Затим, на ту дужност долази и остаје до краја рата Светислав Савковић Јоца, сада пуковник ЈНА у пензији. Први заменик политичког комесара бригаде је био Вукићевић Миливоје Ера, затим Алекса Ђукић од августа до октобра 1944. Њега ће заменити Данило Милошевић Сима, члан ОК КПЈ за Крушевац, и остаће на тој дужности до краја рата. Први начелник штаба је Мијушко Брајевић Преле, сада је пуковник Удбе у пензији. Затим ће ту дужност примити Бошко Ивановић Мијат. Фебруара 1945. он одлази на дужност начелника штаба 18. бригаде, а замењује га истакнути ратник Батрић Вујисић, који ће на тој дужности остати до краја рата. Као пензионисани мајор ЈНА умро је 1975. године.

Штаб 18. српске бригаде

Осамнаеста и 19. бригада су формиране једновремено. Старешински кадар претежно је дошао из 5. српске НОУ бригаде, док су остали кадрови дошли углавном са терена Топлице и Јабланице. Заменик команданта бригаде је био Милосав Томић Павле, који ће и краткотрајно вршити дужност команданта. Сада је пензионисани потпуковник ЈНА. Затим ће ову дужност примити мајор Мико Јелић. Њега ће крајем марта 1945. заменити Анте Милић. Први политички комесар бригаде, који ће на тој дужности остати до краја рата, био је мајор Милош Станимировић — сада генерал-потпуковник ЈНА, Први заменик политичког комесара је Трајко Јовановић Јосиф. Њега ће августа 1944. заменити

Витомир Лазаревић Рутош, истакнути припадник 2. пролетерске НОУ бригаде, сада пуковник ЈНА у пензији. Њега је краткотрајно заменио Радован Дакић а затим Милош Тодоровић, сада пензионисани пуковник ЈНА. Први начелник штаба бригаде био је Светислав Савковић Јоца, кога ће октобра 1944. заменити Бошко Ивановић Мијат.

Штаб 19. српске бригаде

Први командант је био Миодраг Новаковић Џуца, народни херој. Следећи командант је био Димитрије Писковић Трнавац, народни херој, сада генерал-потпуковник у пензији. Њега ће крајем новембра 1944. заменити на тој дужности капетан Мирко Бујаковић, сада је пуковник ЈНА. Заменик команданта био је Никола Челар, на ту дужност дошао као војни руководилац из 6. источnobосанске пролетерске бригаде. На дужности првог политичког комесара бригаде дошао је Светозар Савић Попче. Сада је пензионисани официр Удбе. Њега је у августу заменио дотадањи партијски руководилац 18. бригаде Трајко Јовановић Јосип погинуо у борби против фашистичких окупатора у источној Босни као помоћник политичког комесара 45. српске НОУ дивизије. Њега је на дужности политичког комесара 19. бригаде заменио мајор Вељко Мариновић, сада генерал-мајор у пензији. Први заменик политичког комесара бригаде био је Светислав Поповић Тиле. Истовремено, он је вршио и дужност секретара дивизијског комитета КПЈ. Октобра 1944. он ће бити упућен на дужност члана ОК КПЈ за топлички (прокупачки) округ, а замениће га Алекса Ђукић, крајишки ратник; при крају рата он одлази на другу дужност, а замењује га Душан Тодић, који је 1974. умро као пензионисани пуковник ЈНА. Начелник штаба бригаде био је Милутин Ристић.

НАРЕДБА БР. 52

Штаба XXV дивизије за 6. март 1945. године

У име Антифашистичког Већа Народног Ослобођења Југославије одлучујем да се одликују следећи другови и другарице

Орденом за храброст

1. Мајор Мирко Зец, командант бригаде, 2. Светислав Савковић, комесар бригаде, 3. Милош Станимировић, комесар бригаде, 4. Вељко Мариновић, комесар бригаде, 5. Михајло Јелић, командант бригаде, 6. капетан Челар Никола, зам. команданта бригаде, 7. капетан Бошко Ивановић, начелник бригаде, 8. капетан Станислав Закић, об. официр бригаде, 9. капетан Милош Томић, зам. команданта бригаде, 10. Данило Милошевић, пом. политкомесара бригаде, 11. Алекса Ђукић, пом. политкомесара бригаде, 12. Радован Дакић, пом. политкомесара бригаде, 13. поручник Тихомир Каличанин, зам. команданта бригаде, 15. поручник Батрић Вујисић начелник штаба бригаде, 15. поручник Вујаковић Мирослав начелник штаба бригаде, 16. поручник Љубомир Васић повереник ОЗН-е, 17. потпоручник Бјелајац Драго обавештајни официр бригаде, 18. Воркапић Никола повереник ОЗН-е, 19. Радослав Савић повереник ОЗН-е, 20. заставник Мика Раца помоћник референта санитета бригаде, 21. водник Крушчић Савета помоћник референта санитета бригаде, 22. капетан Иванић Лазар командант батаљона, 23. поручник Лешевић Живојин командант батаљона, 24. заставник Беук Ђуро, зам. команданта батаљона, 25. поручник Минић Милан, командант батаљона, 26. Вукашиновић Тодор, зам. команданта батаљона, 27. поручник Кнежевић Бранко командант батаљона, 28. Лекковић Лука политкомесар батаљона, 29. Радосављевић Ђорђе политкомесар батаљона, 30. ст. водник Ђулибрк Стана референт санитета батаљона, 31. заставник Мишковић Бојан заменик команданта батаљона, 32. заставник Мрђа Петар зам. команданта батаљона, 33. Радошевић Дане зам. команданта

батаљона, 34. Купрешанин Илија пом. политкомесара батаљона, 35. капетан Најдан Динић командант батаљона, 36. поручник Иконић Милко командант батаљона, 37. Капетан Гајић Божидар „Кулак" зам. команданта батаљона, 38. Васић Илија комесар батаљона, 39. поручник Докић Душан командант батаљона, 40. Младеновић Милан помоћник политкомесара батаљона, 41. поручник Благојевић Милорад командант батаљона, 42. Перишић Јово политкомесар батаљона, 43. потпоручник Владушић Стево, командант батаљона, 44. Радовановић Радомир помоћник комесара батаљона, 45. Васић Илија командант батаљона, 46. Јововић Данило политкомесар батаљона, 47. Кондић Љубомир политкомесар батаљона, 48. заставник Тодоровић Милорад зам. команданта батаљона, 49. Богдановић Богдан, пом. политкомесара батаљона, 50. Симић Драгиша помоћник комесара батаљона, 51. поручник Никола Варда зам. команданта батаљона, 52. Шрбац Лелија, зам. команданта батаљона, 53. потпоручник Јаблан Гвозденовић командант батаљона, 54. Јефтић Чедомир помоћник команданта батаљона, 55. потпоручник Савић Војислав командант батаљона, 56. Милашиновић Мирко комесар батаљона, 57. поручник Ранковић Будимир командант батаљона, 58. Јовановић Добривоје пом. политкомесара батаљона, 59. поручник Стричевић Мирко командант батаљона, 60. Ранковић Богољуб пом. политкомесара батаљона, 61. Миљковић Владимир „Нера" обавештајни официр батаљона, 62. поручник Милорадовић Радисав зам. команданта батаљона, 63. заставник Стојановић Светомир об. официр батаљона, 64. Орловић Драгољуб пом. политкомесара чете, 65. Андрић Симо комесар чете, 66. Милошевић Радослав командир чете, 67. Јаковљевић Радојко пом. политкомесара чете, 68. Јаковљевић Богдан командир чете, 69. Братун Франц пом. политкомесара чете, 70. Петровић Љубодраг командир чете, 71. Црнобрнић Љубомир политички комесар чете, 72. Пајевић Милош пом. политкома чете. 73. Цветковић Драгољуб командир чете, 74. Бискуповић Симеун зам. командира чете, 75. Словић Живојин командир чете, 76. Радаковић Божидар командир чете, 77. Вуковљак Милош командир курира, 78. Павловић Добривоје „Бомба", 79. Риставић Велимир командир чете.

Медальом за храброст

1. Радован Јоковић делегат вода 2. Велимир Перић зам. командира чете, 3. Радисав Стефановић водник 4. Станисав Ивановић водник, 5. Милан Цветковић делегат вода, 6. Живко Милошевић десетар, 7. Радиша Савић пом. политкомесара чете, 8. Шојмесковић Петар десетар, 9. Николић Миодраг десетар, 10. Николић Ратомир борац, 11. Петровић Милорад, митраљезац, 12. Радовановић Каменче делегат вода, 13. Јан-

ковић Милисав митраљезац, 14. Богдановић Стојадин десетар, 15. Олујић Петар борац, 16. Зец Миладин делегат вода, 17. Теодоровић Владислав в.д. комесара чете, 18. Пурић Петар водник, 19. Живковић Миодраг комесар чете, 20. Миловановић Драгомир пом. политкомесара чете, 21. Радослав Бешић комесар чете, 22. Душан Танџић нишанџија на баџачу, 23. Ђорђе Ђорђевић митраљезац, 24. Милан Мишин зам. командира чете, 25. Радован Зекановић зам. командира чете, 26. Олга Богдановић референт санитета чете, 27. Миладин Стефановић водник, 28. Вучко Сибић водник, 29. Боривоје Илинкић нишанџија на баџачу, 30. Миладиновић Јован водник, 31. Мујић Миодраг десетар, 32. Јовић Милан водник, 33. Рајковић Саво борац, 34. Милојковић Радослав делегат вода, 35. Симоновић Иван болничар, 36. Петровић Милорад водник, 37. Тасић Јордан десетар, 38. Ристић Стојадин митраљезац, 39. Јовановић Живадин десетар, 40. Ећимовић Вела референт *санитета* батаљона, 41. Николић Драган об. официр батаљона, 42. Славнић Аница референт санитета батаљона, 43. Лакић Владо интендант батаљона, 44. Живковић Миладин командир курира, 45. Илић Бранко командир чете, 46. Перуновић Миодраг пом. политкомесара чете, 47. Симоновић Славољуб командир чете, 48. Миловановић Првослав политкомесар бојне коморе, 49. Петковић Божидар командир баџачке чете, 50. Марикић Петар зам. командира чете, 51. Илић Селинка болничарка чете, 52. Стојадиновић Светислав, водник, 53. Јовановић Гаврило десетар, 54. Цивић Борислав командир чете, 55. Девчић Чедомир комесар чете, 56. Станковић Добривоје командир чете, 57. Јовановић Миодраг заменик командира чете, 58. Поповић Александар водник, 59. Лор Боривоје делегат вода, 60. Ђорић Ратомир десетар извиђача, 61. Буцало Бојка референт санитета батаљона, 62. Крунић Петар зам. интенданта бригаде, 63. Поповић Милан командир чете, 64. Поповић Бранко водник, 65. Миљковић Будимир водник, 66. Вукотић Војин водник, 67. Беџић Срећко водни делегат, 68. Јефтић Радивоје водник, 69. Јовановић Милан десетар, 70. Јовановић Станоје водник, 71. Ступар Момчило об. официр батаљона, 72. Илић Живадин политкомесар амбуланта, 73. Јовановић Војислав митраљезац, 74. Обрадовић Живадин митраљезац, 75. Перић Рафаило митраљезац, 76. Божановић Драгослав митраљезац, 77. Магијев Туктусун нишанџија на баџачу, 78. Стојановић Тома борац, 79. Димитријевић Драгољуб митраљезац, 80. Ђуришић Света митраљезац, 81. Милошевић Драгиша митраљезац, 82. Трајковић Ђорђе митраљезац, 83. Маринковић Душан митраљезац, 84. Лазаревић Радојко, 85. Лазаревић Витомир командир чете, 86. Марковић Станимир командир чете, 87. Вукојичић Слободан командир чете, 88. Пајић Милован командир чете, 89. Татић Влада командир чете, 90. Стојановић Јован командир чете, 91. Словић Рафаило командир чете, 92. Јаглица Станко политкомесар чете, 93. Анђелковић Живојин командир

чете, 94. Илић Борислав политкомесар чете, 95. Шормаз Милош командир чете, 96. Драгослав Јовановић пом. политкома чете, 97. Будимир Димитријевић политкомесар чете, 98. Љубисав Аранђеловић командир чете, 99. Младеновић Загорка референт санитета чете, 100. Марковић Тоша командир чете, 101. Јанковић Драгица заменик командира чете, 102. Решетар Војко политкомесар чете, 103. Обрад Николић командир чете, 104. Радивоје Миленковић политкомесар чете, 105. Милојевић Тодор командир чете, 106. Живковић Миладин командир курира, 107. Делибашић Ђорђе водни делегат, 108. Скеговић Никола водник, 109. Радуљ Драгољуб водник вода за везу, 110. Стеван Николић „Сремац“ шеф канцеларије штаба дивизије, 111. Милун Перић командир чете извиђача при штабу П-1, 112. Зарић командир чете ОЗН-е."

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

I Архивска грађа

1) Архивски материјал штабова 25. српске НОУ дивизије и 16, 18. и 19. српске НОУ бригаде са којом располаже Архив Војноисторијског института — Београд.

2) Нека документа из Архива Института за изучавање радничког покрета Србије — Београд

3) Одговарајући део архивске грађе окупаторских и квислиншких јединица — посебно немачке 1. брдске дивизије, немачког 34. армијског корпуса и немачке 22. пешадијске дивизије из Архива Војноисторијског института — Београд.

II Штампана грађа

1) *Зборник докумената и података о народноослободилачком рату југословенских народа 1941—1945*, Војноисторијски институт, Београд, и то документи који се непосредно или посредно односе на ратни и борбени пут 25. дивизије.

III Књига

— Београдска операција, Војноисторијски институт, Београд, 1964.

— Едиција Србија у НОБ, књига *Јужна Србија и Саниак*, Нолит — Просвета, Београд, 1964.

— *Ослободилачки рат народа Југославије 1941—1945*, Војноисторијски институт, књига 2, друго издање, Београд, 1964.

— *Хронологија ослободилачке борбе народа Југославије 1941—1945*, Војноисторијски институт, Београд, 1964.

— *Библиографија издања у народноослободилачком рату 1941—1945*, Војноисторијски институт, Београд, 1964.

• *Завршне операције за ослобођење Југославије 1944—1945*, Војноисторијски институт, Београд, 1957.

— *Војна енциклопедија*, Београд, 1959.

— Живојин Николић — Брка; *22. дивизија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1972.

— Глиго Мандић, *17. источnobосанска ударна дивизија*, Војноиздавачки завод, Београд, 1976.

• — Петар Вишњић, *Операције за ослобођење Србије 1944*, Војноисторијски институт, Београд, 1972.

— Др Миливоје Перовић, *Србија у народноослободилачкој борби (јужна Србија)*, Нолит — Просвета, Београд, 1961.

— Др Владо Стругар, *Југославија 1941—1945*, издање Војноиздавачки завод, Београд, 1969.

— Босиљчић Слободан, *Источна Србија*, Нолит — Просвета, Београд, 1963.

САДРЖАЈ

Увод	7
----------------	---

I

ДВАДЕСЕТ ПЕТА ДИВИЗИЈА У ТОПЛИЧКО-ЈАБЛАНИЧКОЈ ОПЕРАЦИЈИ	19
---	----

II

Маршеви и борбена дејства 25. дивизије од Бесне Кобиле до Дунава (1. август — 10. септембар 1944)	44
Марш на простору Стрешера и Црне траве	47
Напад на бугарска гранична упоришта	49
На домаку Ниша	51
Напад на Сврљиг, Грамаду и Нишавац	56
Напад на Бољевац	61

III

Дејства 25. дивизије у источној Србији (септембар— октобар 1944)	71
Напад на Доњи Милановац и Пореч	72
Сусрет са Црвеном армијом	76
Прелазак дивизије у одбрану	78
Борбе против немачке моторизоване колоне на правцу Штубик—Клокочевац—Доњи Милановац	80
Дејства дивизије између 22. септембра и 15. октобра	83
Морално-политичко стање и партијско-политички рад у дивизији октобра 1944. године	93

IV

Дејства 25. дивизије у долини Западне Мораве	103
Борбе 25. дивизије код Крањева	106
Операција братства и јединства и савезништва	110

Чачански крај је непрекидно и масовно попуњавао дивизије које су се бориле за шегово ослобађање	111
Чачански партизански одред „Др Драгиша Мишовић“ у борбама за ослобађање свога краја	112
Драгачево је ослобођено — ралортира штаб 25. дивизије	114
Два новембра и децембра	117
Жестоки бојеви на крстачким положајима	118
Морално-политичко стање и партијско-политички рад у дивизији децембра 1944. године	125

V

Дејства 25. дивизије у источној Босни (јануар 1945—20. април 1945)	131
Напад на Власеницу	136
Намере, груписање снага и маневар непријатеља	139
Напад на Власеницу. Борбени <i>поредак</i> дивизије и резултати напада	
Блокада Власенице и планирање новог напада	146
Жестокe борбе на Плочама	147
Непријатељ шири спољну одбрану Власенице	150
Драматичне борбе у долини Дрине	153
Ослобађање Градачца и борбе на Требави	170
Драматичне борбе код Градачца	184
Поновно ослобођење Градачца и Модриче	198
Морално-политичко стање и партијско-политички рад у дивизији априла 1945. године	208

VI

Учешће 25. дивизије у завршној офанзиви ЈА	225
Опокољени осинак	225
Борба се све више распламсава	228
Упориште у Влашкој Мали — тврђ орах	230
Кроз Поткозарје	248
У борбама за ослобођење Загреба и Самобора	250

VII

ЉУДИ 25. ДИВИЗИЈЕ	258
ЗАКЉУЧАК О БОРБЕНОМ ПУТУ 25. СРПСКЕ ДИВИЗИЈЕ	284
Списак погинулих бораца и руководилаца 25. Српске дивизије	296
Штаб 25. Дивизије и штабови бригада	392
Штаб дивизије	392
Штаб 16. српске бригаде	393
Штаб 18. српске бригаде	393
Штаб 19. српске бригаде	394
Наредба бр. 52 Штаба XXV дивизије за 6. март 1945. год.	395
Извори и литература	399

МИЛОЈИЦА ПАНТЕЛИЋ

25. СРПСКА КОУ ДИВИЗИЈА

Технички уредник

Никола Савић

Језички редактор

Стеван Којић

Коректор

Добрила Петровић

Омот

Мирослав Вајић, академски сликар